

GUDSTJENESTESTATISTIK 2011

Stikprøveundersøgelse fra udvalgte landsogne/pastorater og bysogne i Lolland-Falster Stift

Af Holger Villadsen, marts 2013

Tallene er opgjort af Rasmus Birch (RUC) på grundlag af præsternes indberetning til LF-stift samt af mig på grundlag af oplysningerne på sogn.dk i januar 2013. Jeg har anonymiseret navnene (L = landsogn. B = bysogn. Tallet i 'navnet' angiver antallet af kirker i pastoratet). Der bruges normalt kun hele tal i statistikken.

Bemærkninger – især skrevet bagefter

Efterfølgende stikprøveundersøgelse er især lavet for at forsøge at komme på sporet af eventuelle særtræk ved landsogne i forhold til bysogne. Jeg har brugt både absolute tal og relative tal for at få et afbalanceret helhedsbillede. På gudstjenesteområdet er det efter min vurdering de relative tal, der er de mest relevante og interessante for kirken på landet.

Jeg fandt ikke så markante resultater, som jeg havde forventet, men der var også en markant overraskelse.

Overraskelsen var et landpastorat med 4 sogne og lav gudstjenestefrekvens i de enkelte kirker. Jeg ville på forhånd have forventet, at det også ville medføre et lavt tal for det samlede antal gudstjenestedeltagere pr. år eller pr. kvartal. Men det var ikke tilfældet; pastoratet viste sig at have de relativt bedste tal i statistikken. På et kvartal er de i nærheden af at have et antal gudstjenestedeltagere, der er lige så stort som antallet af folkekirkemedlemmer i pastoratet.

Vedr. gudstjenestefrekvens (skema 1)

Der kan konstateres en markant forskel i gudstjenestefrekvens, fra 106 pr. år i en af bykirkerne til omkring 20 (eller lavere) i flere af de små landsogne i flersognspastorater. Det kan være relevant i det officielle regelsæt omkring gudstjenestefrekvens m.m. at tage hensyn til denne faktiske forskel. Virkeligheden er flere steder meget anderledes, end det officielle system (måske ubevidst?) går ud fra.

Der vil i stiftet som helhed være et betydeligt antal landkirker med et årligt antal gudstjenester under 30 (= mere end 50% messefald i ordets oprindelige betydning). Jeg har i stikprøven taget stiftets måske mest markante eksempel på lav gudstjenestefrekvens, men stiftet har yderligere 3 landpastorater med fire kirker.

Antal gudstjenestedeltagere i absolutte tal (skema 1)

Der er i absolutte tal ret store forskelle på gennemsnittallet af gudstjenestedeltagere i landsogne. Det varierer i landkirkerne fra 59 til 10. I bykirkene ligger det generelt højere, fra omkring 70 til omkring 90.

De absolutte tal er – efter min vurdering – ikke så interessante og relevante i sig selv. Det er jo næsten selvfølgelig, at antallet af gudstjenestedeltagere er lavere i små landsogne end i store bysogne.

Og gennemsnittallet pr. gudstjeneste er også et statistisk tal, man skal omgå med forsigtighed. Det kan dække over ret store udsving fra gudstjeneste til gudstjeneste. Og årsagerne hertil kan være meget forskellige. Højmesser med dåb ligger ek-

sempelvis (ifølge Aalborg-undersøgelsen og almindelig erfaring) betydeligt højere end højmesser uden dåb.

Men selv om de absolutte tal måske ikke i sig selv er de mest relevante, er der en kritisk undergrænse, som nok bør drøftes og overvejes – især i forhold til kirken på landet. Som sognepræst på landet i små sogne på 500 og derunder, havde jeg en målsætning om, at der helst ikke skulle være gudstjenester med færre end 10 deltagere (inkl. præst og øvrig betjening, som også er, eller bør være, en del af den »gudstjenestefejrende menighed«). Og det havde jeg som målsætning, fordi virkeligheden undertiden var en anden. Men grænsen var kun min egen og den kan naturligvis lægges anderledes – både højere og lavere.

Relative tal for gudstjenestedeltagere (skema 2)

Umiddelbart ville jeg have forventet, at landsogne havde markant højere relative tal for gudstjenestedeltagelse. Men denne formodning har stikprøveundersøgelsen fra LF ikke kunnet bekræfte. Her er der tilsyneladende ikke den store forskel på land og by.

Jeg koncentrerer mig om procenttallet pr. kvartal; det forekommer mig at være det mest sigende. Der er nogle problemer ved ensidigt at fokusere på gennemsnittallet pr. gudstjeneste, som man i et vist omfang kommer ud over ved at se på procenttallet pr. kvartal eller pr. år. Jeg havde som sognepræst på landet en hjemmelavet målsætning om, at antallet af gudstjenestedeltagere pr. kvartal helst skulle være i nærheden af antallet af folkekirkemedlemmer (100%). Og denne private norm har jeg prøvet at anvende på materialet.

Bysognene ligger et stykke fra måltallet på 100%. De ligger ret jævnt i et interval fra 30% til 35%. Variationen i landpastoraterne er større. Her finder man både et tal, der er lavere end bysognenes, nemlig 21% i et tresogns-pastorat. Gennemsnittet ser ud til at ligge omkring 50%. Og man finder det højeste tal i et firesogns-pastorat, nemlig 76%.

Jeg er overrasket over det sidste tal, som modsiger min forhåndsformodning (hypotese og erfaring gennem mange år) om, at lavere gudstjenestefrekvens på landet vil medføre et fald i procenttallet af gudstjenestedeltagere pr. kvartal eller pr. år. Forklaringen er muligvis et unormalt stort antal gudstjenester med dåb. Der var i 2011 36 dåb i pastoratet, men der blev kun født 12 børn. Så antallet af gudstjenestedeltagere er muligvis blevet forhøjet betydeligt ved dåb af børn fra andre sogne. Det kunne opklares ved at dykke mere ned i tallene, end jeg umiddelbart har mulighed for.

PS: Ved at koncentrere sig om procenttallet pr. kvartal er der dog en risiko for, at man kommer til at forsømme minoriteten af synagokekristne (den almindelige højmesse i hele kirkeåret) til fordel for majoriteten af tempelkristne (kirkelige handlinger og særlige gudstjenester). Måske er der brug for en bevidst dobbelt-strategi?

Kirkelige handlinger (især de relative tal i skema 5, pr. 1500 medl.)

Jeg interesserer mig i denne sammenhæng primært for gudstjenestestatistik. Men da jeg var i gang, har jeg taget nogle tal med fra de kirkelige handlinger. De er taget dem med, fordi de kan være relevante for en drøftelse af størrelsen på et »bæredygtigt« pastorat på landet. Og selv om vi i arbejdsgruppen primært skal forsøge at an-

lægge nogle andre synsvinkler på Kirken på Landet, er det svært helt at holde sig fri af den diskussion.

I mit »testamente« for år tilbage, da jeg holdt op som provst, forsøgte jeg at argumentere for et normalt på ca. 1500 medlemmer for et »bæredygtigt« pastorat på landet (fra ca. 1000 til ca. 3000). Derfor har jeg i skema 5 forsøgt en opgørelse af et relativt tal for antallet af kirkelige handlinger pr. 1500 folkekirkemedlemmer. Når man opgør tallet af kirkelige handlinger på denne måde, er der ikke generelle forskelle på land og by. Tallene er i samme størrelseskategori. Der er i de fleste tilfælde en ligefrem sammenhæng mellem pastoratets størrelse og antallet af kirkelige handlinger.

Antallet af døpte ligger i bysogne nogenlunde jævnt i intervallet fra 10 til 14 pr. 1500 medlemmer. Udsvinget mellem landpastoraterne er meget større: fra 6 til 46. Det sidste tal opfatter jeg dog som en undtagelse. Hvad angår antallet af døpte er der en svag tendens til, at landsogne har relativt højere dåbstal end byerne.

Hvad angår antallet af konfirmander, ser der ikke ud til at være generelle forskelle mellem land og by. Gennemsnitstallet ligger omkring 20. Det laveste tal er 12 og det højeste 24. Jeg har hidtil været tilbøjelig til at betragte antallet af konfirmander som et kriterium for, om at landpastorat var »bæredygtigt«. Og her ser det ud til, at et pastorat på 1500 normalt kan levere et konfirmandhold på 15-20 konfirmander.

Antallet af vielser er ret lavt. Det er ikke der de største arbejdsbyrder ligger for præsterne. De højeste normalt er 4-5 vielser pr. år pr. 1500 medl. Landpastorat L4 afviger markant; jeg opfatter det som en undtagelse, hvor der er en eller flere landsbykirker, der har fået status af bryllupskirker.

Antallet af kirkelige begravelser i byerne ligger ret konstant omkring 20-26 pr. 1500 indbyggere. Afvigelserne blandt landpastoraterne er meget større: fra 6 til 35. På nuværende tidspunkt er jeg tilbøjelig til at mene, at det i et vist omfang skyldes en form for systemfejl i den database, som sogn.dk trækker på, og som jeg har tallene fra.¹ Under alle omstændigheder er det på dette område med begravelser, at præster i bysogne har større arbejdsbyrder end præster i landsogne, fordi antallet af folkekirkemedlemmer pr. præst normalt er større i byerne end på landet. Til gengæld er antallet af gudstjenester normalt betydeligt højere for landpræster end for bypræster (se skema 3, hvoraf fremgår, at præster på landet i mange tilfælde holder dobbelt så mange gudstjenester som præster ved bykirker).

¹ Landsogne med plejehjem, hvor dødsfaldet bliver registreret får et højere tal end landsogne uden plejehjem. De sidste får nogle begravelser i kirken, selv om dødsfaldet er registreret i bopælssognet. Det er indtil videre kun en mistanke – men den er ikke helt ubegrundet.

1. Gudstjenester og deltagere pr. kirke, absolutte tal 2011

I 2011 var der 52 søndage og 9 supplerende helligdage = i alt 61 gudstjenestedage.

	<i>Antal gudstjenester pr. år</i>	<i>Antal gudstj. pr. kvartal</i>	<i>Antal deltagere i alt</i>	<i>Antal deltagere pr. gudstj.</i>
<i>Landkirker</i>				
L 1a	68	17	3.385	50
L 1b ²	68	17	2.143	32
L 2a	48	12	1.744	36
L 2b	39	10	751	19
L 2 i alt	87	22	2.495	29
L 3a	31	8	747	24
L 3b	23	6	220	10
L 3c	21	5	219	10
L 3 i alt	75	19	1.186	16
L 4a ³	23 / 17	6 / 4	1.365	59
L 4b	22 / 19	6 / 5	651	30
L 4c	26 / 22	7 / 6	1.068	41
L 4d	20 / 15	5 / 4	720	36
L 4 i alt	91 / 73	23 / 18	3.804	42
<i>Bykirker</i>				
B 1a	73	18	4.951	68
B 1b	106	27	9.428	89
B 1c	69	17	4.682	68
B 3a	86	22	8.026	93
B 3b	67	17	4.851	72
B 3c	73	18	2.726	37
B 3 i alt	226	75	15.603	69

² Begravelser og vielser var i dette sogn medregnet i indberetningen til stiftet. Jeg har forsøgt at fratække begravelse og vielser. Men tallene bliver usikre.

³ Der er en del hverdagsgudstjenester og særskilte dåbsgudstjenester i pastoratet. De er medtalt i det første tal, men forsøgt fratrukket i tallet efter skråstregen på grundlag af kirkebladsoplysninger. Men der må også være en del hverdagsgudstjenester o. lign. i de andre kirker i opgørelsen. Her har jeg ikke gjort noget forsøg på at skelne.

2. Gudstjenestedeltagere, relative tal, stikprøver LF 2011

	<i>Antal medlemmer</i> ⁴	<i>Antal deltagere pr. år pr. 1500</i>	<i>% pr. år</i>	<i>% pr. kvartal</i>
<i>Landkirker</i>				
L 1a	2.700	1.905	127 %	32 %
L 1b ⁵	1.100	3.058	204 %	51 %
L 2ab	1.300	2.820	188 %	47 %
L 3abc	1.500	1.216	81 %	21 %
L 4abcd	1.300	4.561	304 %	76 %
<i>Bykirker</i>				
B 1a	3.500	2.115	141 %	35 %
B 1b	7.600	1.854	124 %	31 %
B 1c	3.900	1.790	119 %	30 %
B 3abc	13.200	1.769	118 %	30 %

3. Gudstjenester og deltagere pr. præst, absolutte tal, stikprøver LF 2011

I efterfølgende opgørelse er set bort fra ferieafløsning, vakancer o. lign.

	<i>Antal præster</i>	<i>Gudstjenester pr. præst pr. år</i>	<i>Deltagere pr. præst pr. år</i>	
<i>Landkirker</i>				
L 1a	1	68	3.385	
L 1b	1	68	2.143	
L 2ab	1	87	2.495	
L 3abc ⁶	1	75	1.186	
L 4abcd	1	91 / 73	3.804	
<i>Bykirker</i>				
B 1a	1	73	4.951	
B 1b	3	106: 3 = 35	3.143	
B 1c	2	69:2 = 35	2.341	
B 3abc	5	226:5 = 45	3.121	

⁴ Afrundet til hele hundreder.

⁵ Usikkert tal, fordi der er indberettet gudstjenester og begravelser – uden skelnen.

⁶ Der var vist nok vikardækning i pastoratet i det år på grund af sognepræstens orlov.

4. Kirkelige handlinger pr. kirke, absolutte tal 2011

	<i>Antal døbte</i>	<i>Antal konf.</i>	<i>Antal vielser</i> ⁷	<i>Antal begr.</i> ⁸
<i>Landkirker</i>				
L 1a	36	42	8	11
L 1b	8	12	1	14
L 2a	15	12	3	8
L2b	5	1	1	0
L 2ab (i alt)	20	13	4	8
L 3a	6	12	2	34
L 3b	0	0	0	0
L 3c	0	0	0	0
L 3abc (i alt)	6	12	2	34
L 4a	13	0	2	3
L 4b	4	7	1	1
L 4c	11	0	7	4
L4d	8	9	0	0
L 4abcd (i alt)	36 ⁹	16	10	8
<i>Bykirker/sogne</i>				
B 1a	33	41	10	46
B 1b	59	100	9	121
B 1c	27	62	11	69
B 3abc	98	158	37	227

⁷ Inkl. kirkelige velsignelser

⁸ Inkl. bisættelser. En intern »revision« og stikprøvekontrol tyder meget på, at begravelsestallet i statistikken på sogn.dk ikke er helt retvisende. Det viser ikke, hvor mange der er begravet i sognets kirke, men hvor mange af sognets dødsregistrerede, der er blevet kirkeligt begravet. Men de kan være blevet begravet et helt andet sted. Og der kan være begravelser i sognekirken, som i statistikken er registreret i det sogn, hvor afdøde boede ved dødsfaldet. Sogne med plejehjem vil få et for højt begravelsestal, og sogne uden plejehjem får et for lavt begravelsesantal. Men den eventuelle fejl er uden større betydning i denne sammenhæng.

⁹ Dåbstallet er betydeligt større end antallet af fødte i pastoratet. Der blev født 12 og døbt 36. Det er et unormalt mønster. Der er ikke ellers i stikprøverne eksempler på, at antallet af døbte er større end antallet af fødte.

5. Kirkelige handlinger, relative tal pr. 1500, stikprøver LF 2011

	<i>Antal døbte pr. 1500</i>	<i>Antal konf. pr. 1500</i>	<i>Antal vielser pr. 1500</i>	<i>Antal begravelser pr. 1500</i>
<i>Landkirker</i>				
L 1a	20	24	5	6
L 1b	11	17	1	20
L 2ab	23	15	5	9
L 3abc	6	12	2	35
L 4abcd	43	19	12	10
<i>Bykirker</i>				
B 1a	14	18	4	20
B 1b	12	20	2	24
B 1c	10	24	4	26
B 3abc	11	17	4	25

6. Kirkelige handlinger pr. præst, absolutte tal, stikprøver LF 2011

	<i>Præster</i>	<i>Antal dåb</i>	<i>Antal konf.</i>	<i>Antal vielser</i>	<i>Antal begr.</i>
<i>Landkirker</i>					
L 1a	1	36	42	8	11
L 1b	1	8	12	1	14
L 2ab	1	20	13	4	8
L 3abc	1	6	12	2	34
L 4abcd	1	36	16	10	8
<i>Bykirker</i>					
B 1a	1	33	41	10	46
B 1b	3	59:3 = 20	100:3 = 33	9:3 = 3	121:3 = 40
B 1c	2	27:2 = 14	62:2 = 31	11:2 = 6	69:2 = 35
B 3abc ¹⁰	4 / 6	98:5 = 20	158:5 = 32	37:5 = 7	227:5 = 45

¹⁰ Tallene pr. præst er i beregnet ud fra 5 præster.